

Fillová, Ľubica

**Výsledky pamiatkového výskumu vstupnej časti s barbakánom
hradného areálu v Banskej Bystrici**

Archaeologia historica. 1988, vol. 13, iss. [1], pp. 275-284

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139766>

Access Date: 21. 10. 2024

Version: 20241018

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Výsledky pamiatkového výskumu vstupnej časti s barbakánom hradného areálu v Banskej Bystrici

EUBICA FILLOVÁ

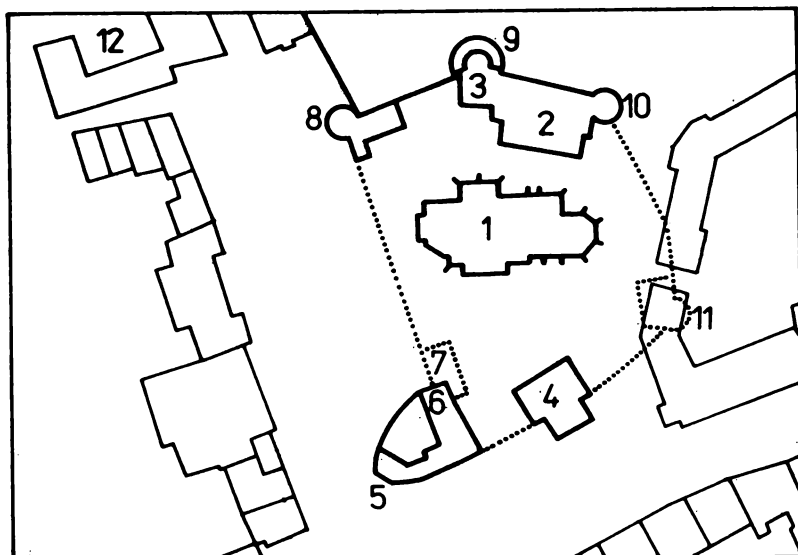
Hradný areál v Banskej Bystrici, v archívnych záznamoch uvádzaný často ako zámok, je vytvorený súborom objektov rôznej časovej genézy a funkčného určenia. Patrí do skupiny mestských hradov, ktorú reprezentujú akropoly ďalších stredoslovenských banských miest — Kremnice a Banskej Štiavnice.

Prvotnú kultovú funkciu banskobystrického hradného areálu predurčoval doposiaľ len archívne doložený karner sv. Michala a farský kostol Nanebevzatia Panny Márie. Predprivilegiálne obdobie v Kremnici dokumentuje karner sv. Ondreja (pôvodne sv. Michala) z 1. poloviny 13. storočia, pričom jeho vzťah k predpokladanému farskému kostolu nie je zatiaľ uspokojivo objasnený. Situáciu v Banskej Bystrici sťažuje zatiaľ neukončený podrobný archeologický výskum hradného komplexu. Preto nie je doteraz jednoznačne uzavretá otázka datovania a typologického určenia ranostredovekého kostola, ako aj lokalizácia karnera.

Analógiou kremnického karnera je karner sv. Michala na Starom zámku v Banskej Štiavnici z 1. poloviny 13. storočia, pri ktorom bola postavená románska trojloďová bazilika. Zatiaľ čo banskoštiavnický mestský hrad bol vrátane kostola prestavaný v rokoch 1546—1559 na protitureckú pevnosť, v Banskej Bystrici a Kremnici reprezentuje symbiózu cirkevnej a svetskej moci so vzráňajúcim sa meštianstvom. Súčasťou hradu v Kremnici bola radnica (curia civitatis), v počiatočnom privilegiálnom období pravdepodobne ešte ako sídlo comesa. Pôdorysným začlenením do parkánového systému opevnenia plnila aj funkciu fortifikačného objektu so skladom zbraní, neskôr bola k nej pristavaná väznica (Bürgerarrest). Postupne stráca význam ako obranná stavba, v roku 1738 sa sídlom mestskej rady stáva meštiansky dom v hornej časti námestia (č. 1).

V areáli mestského hradu v Banskej Bystrici bola v období okolo roku 1500 postavená radnica (Praetorium) taktiež ako dôležitý fortifikačný objekt, predsunutý pred opevnenie hradného komplexu s vyhradenými priestormi pre sklad zbraní. Pre účely radnice bol v 2. polovici 16. storočia prestavaný aj bývalý dom Víta Mühsteina na námestí (Oberhaus). Súčasťou mestského hradu bol ranogotický kostol sv. Kríža, tzv. slovenský, predĺžený v roku 1492 k priľahlému Matejovmu domu. Koncom 15. storočia v dôsledku pretrvávajúceho nebezpečenstva získal areál pevnostný charakter. V prvej fáze vznikajú bašty na severnej najexponovanejšej strane, kde bola vystavaná Farská (Andrejova), Pisárska (Gallova) a medzi nimi najväčšia Banícka bašta, prepojená murovanými kamennými hradbami. Koncom 15. storočia bola vo východnej časti postavená Mühlsteinova bašta.

Vznik mestského hradu je archívne doložený len ojedinelými záznamami, nakoľko mestský archív zhorel pri požiari v roku 1500. Najstarší pohľad na hrad z obdobia okolo roku 1590 je perokresba Jana Willenberga zo strahovské-

Obr. 1. Mestský hrad v Banskej Bystrici. 1 — farský kostol Nanebevzatie Panny Márie, 2 — kostol sv. Kríža, tzv. slovenský, 3 — Matejov dom, 4 — Praetorium, 5 — Barbakán, 6 — veža so vstupnými objektami, 7 — strážny domček pri veži asanovaný v 20. rokoch, 8 — Farská (Andrejova) bašta, 9 — Banícka bašta, 10 — Pisárska (Gallova) bašta, 11 — Múhlsteinoва bašta asanovaná v roku 1947, 12 — farský dvor mimo hradného areálu. Kresba E. Fillová.

ho skicára v Prahe.¹ Dva doteraz najstaršie známe plány mesta z roku 1589 zachytávajú urbanistickú štruktúru s vykryštalizovaným pôdorysom hradnej akropoly a boli vyhotovené v súvislosti so zahájením prác na opevnení mesta.

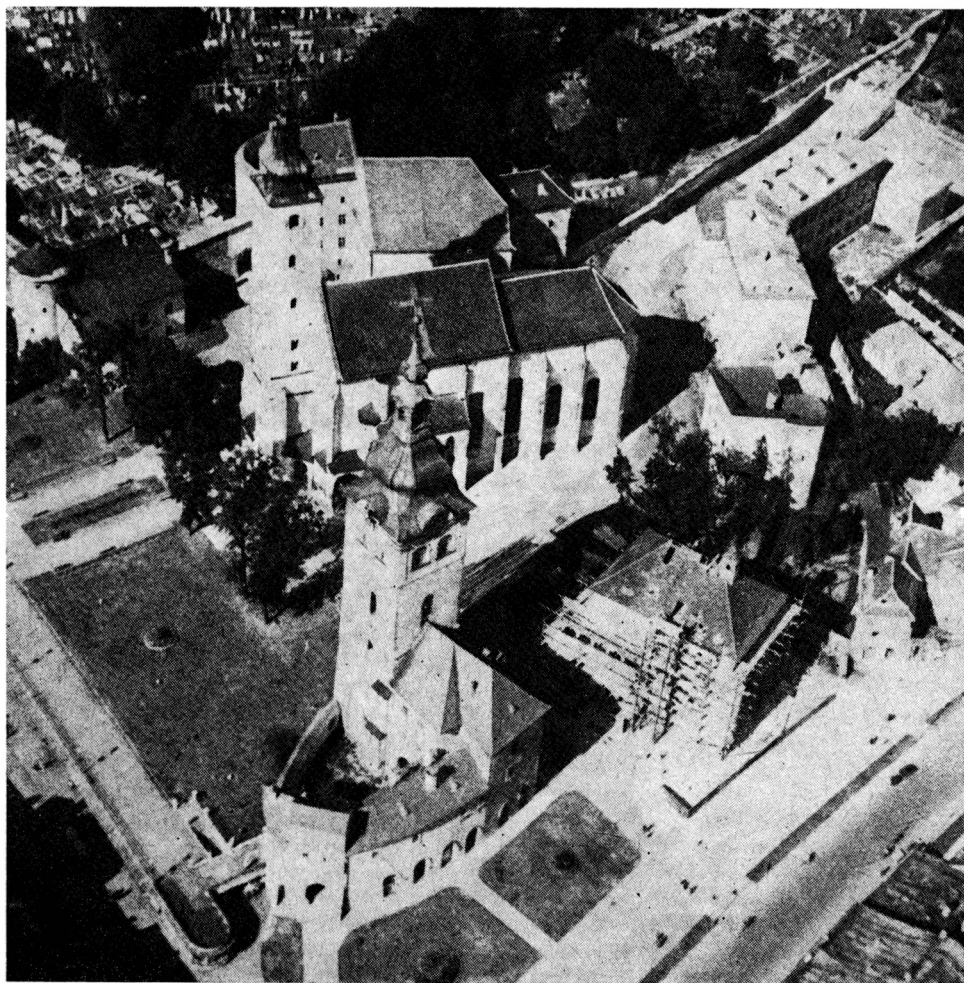
V doterajšej odbornej literatúre sa mestskému hradu venovala pozornosť väčšinou vo forme analytických štúdií jednotlivých objektov, vychádzajúcich hlavne z vizuálneho poznania a zachovaných archíválií. Ako dôležitý prameň je potrebné uviesť Belanzského vizitáciu z roku 1829 s citáciami starších nezachovaných prameňov, ako aj práce A. Ipolyiho a E. Jurkovicha, ktoré obsahujú na danú dobu najucelenejšie zhrnutie poznatkov.

V súvislosti so zlým stavebno-technickým stavom jednotlivých objektov sa už v roku 1970 dostala do popredia naliehavá požiadavka zahájenia výskumných prác, ktoré však v 70. rokoch boli zredukované na archívny výskum (Avenárius 1975) a čiastočný archeologický prieskum (Balaša 1973). V roku 1981 bol zahájený archeologický výskum medzi farským kostolom a kostolom sv. Kríža [Vallašek 1981], ako aj umelecko-historický a architektonický výskum kostola sv. Kríža a Pisárskej bašty [Kodoňová 1981]. Archeologický výskum pokračoval v miestach bývalej vodnej priekopy západne od Farskej bašty [Vallašek 1983], v interiéri farského kostola [Vallašek 1984] a severne od Praetoria s čiastočným prieskumom nádvorja medzi barbakánom a vežou [Vallašek 1985]. Plynulý priebeh archeologického výskumu bol narušený organizačnými zmenami v rámci zainteresovaných inštitúcií. Na farskom kostole bol realizovaný reštaurátorský prieskum [Sura Rajnoha 1985—1987] s archeologickým prieskumom v kaplnke sv. Barbory [Hanuliak V., 1986].

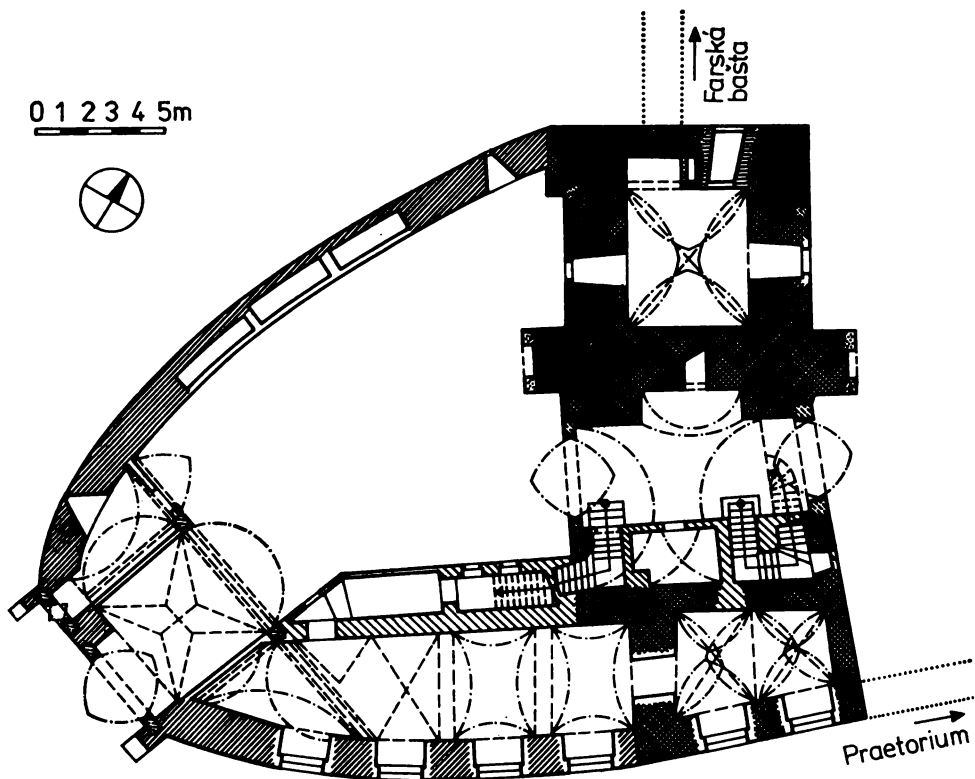
Predmetom podrobného sondážneho výskumu, na ktorom sa podieľal kolektív pracovníkov Projektového ústavu kultúry Bratislava, stredisko Banská Bystrica [Fillová, Kupča, Danihel, Snopková], bola vstupná časť hradného

areálu, zahrňujúca vežu s príľahlým komplexom stavieb vrátane barbakánu. Archeologický prieskum (Vallašek) sa z časových dôvodov obmedzil len na zistenie pôvodnej úrovne nádvorja. Napriek tomu, že výskumové práce na objekte neboli ukončené, získané nálezy umožňujú prehodnotiť doterajšie poznatky v širších súvislostiach.

Prvý archívny záznam, ktorý charakterizuje hrad ako „fortalicium“, pochádza z roku 1442.² V roku 1459 potvrdzuje mestská rada vdove po kapitánovi banskobystrického zámku (Hawptmann unser Kyrchen oder Peseczungk) odpredaj poľností na Banoši.³ V doterajšej odbornej literatúre sa predpokladalo, že komplex vstupných objektov do mestského hradu vznikol ako posledný koncom 15. storočia. Významným nálezom, potvrdzujúcim existenciu stredovekého fortifikačného objektu (pred rokom 1442) je ľavé ostenie portálu, zachované in situ v úrovni prízemja juhozápadnej fasády veže. Pravouhlý ústupok

Obr. 2. Mestský hrad v Banskej Bystrici, letecký pohľad z roku 1945 ešte so zachovanou Mühlsteinovou baňtou. Archív SSM v Banskej Bystrici.

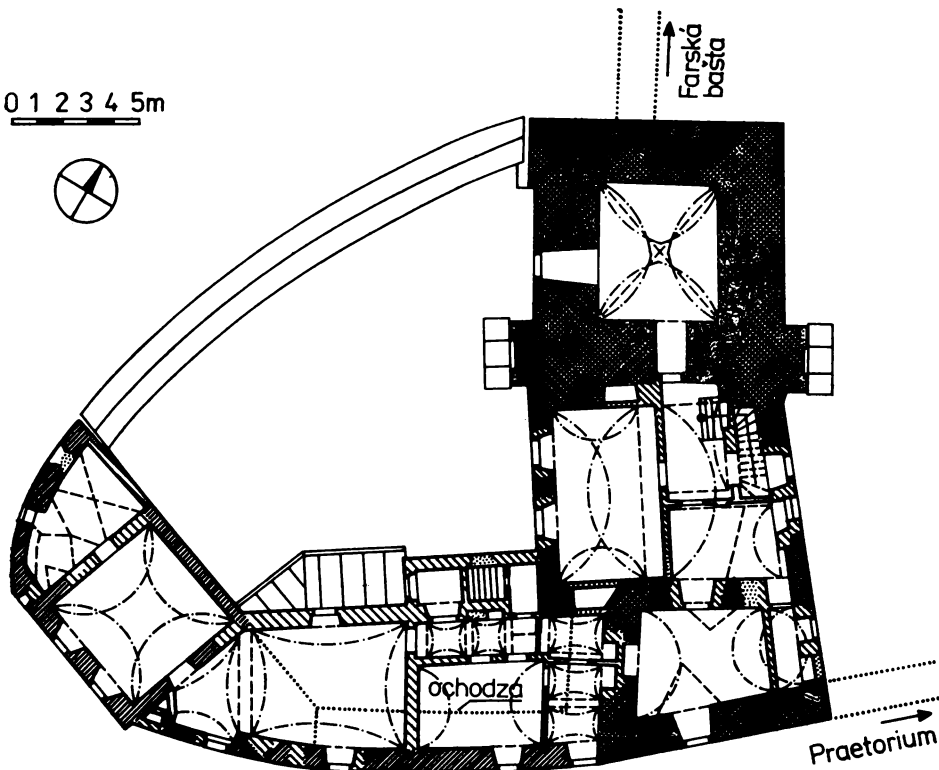
PÔDORYS PRÍZEMIA

- 1/2 14. storočia - murivo potvrdené sondami
- neskorogotická fáza 3/3 15. storočia
- koniec 15. storočia
- rok 1584
- koniec 18. - začiatok 19. storočia
- stavebné úpravy 19. storočia
- stavebné úpravy 20. storočia
- rekonštrukcia

Obr. 3. Mestský hrad v Banskej Bystrici, vstupná časť s barbakánom, pôdorys prízemí. Analýza slohového vývoja objektu. Kresba E. Fillová.

pre padací most vo fragmente prekladu portálu svedčí o existencii priekopy, prvýkrát archívne doloženej až roku 1501.⁴ Pravé ostenie portálu bolo odstránené pri neskorogotickej prestavbe a kamenné články sekundárne použité ako stavebný materiál pri zamurovaní otvoru (fragmenty z ostení, odrazník pravdepodobne z väčšieho portálu pre vozy). Jediným dokladom tektonického stvárnenia nároží je bosovaný kváder, uložený v sekundárnej polohe vpravo kamenný článok soklovej rímsy vpravo od južného oprného piliera a zatiaľ

0 1 2 3 4 5m

PÔDORYS POSCHODIA

- neskorogotická fáza 3./3 15. storočia
- koniec 15. storočia
- koniec 18. - začiatok 19. storočia
- stavebné úpravy 19. storočia
- stavebné úpravy 20. storočia
- rekonštrukcia

Obr. 4. Mestský hrad v Banskej Bystrici, vstupná časť s barbakanom, pôdorys poschodia. Analýza slohového vývoja objektu. Kresba E. Fillová.

blížšie funkčne neurčený pás kamenných kvádrov na severovýchodnej fasáde veže. V interiéri prízemnia veže bola staršia stredoveká stavba potvrdená sondou v severovýchodnom rohu, kde pod sekundárne nasadenou klenbou bola zistená spára s fragmentom omietky v mieste pôvodného prechodového otvoru. od nálezu fragmentu prekladu portálu. K najstaršej stavebnej fáze sa viaže aj

Časové obmedzenie výskumu, ako aj nedostatočné technické zabezpečenie si vynútilo predčasné ukončenie prác. Uvedené nálezy však potvrdili potrebu komplexného bádania na interdisciplinárnej úrovni, predovšetkým nevyhnutnosť dôkladného archeologického výskumu nádvorja. I keď nemôžeme na dnešnej úrovni poznania robiť definitívne závery, získané nálezy potvrdzujú exis-

tenciu veže fortifikačného charakteru, na prízemí prechodovú s portálmi, sprístupnenými cez padacie mosty ponad priekopu. Pôvodná veža bola subtilnejšia, pri neskorogotickej prestavbe obostavaná na severozápadnej strane z exteriéru, dosahovala výškovú úroveň dvoch podlaží. Jej vznik predbežne datujeme do 1. pol. 14. storočia.

Koncom 15. storočia stavebná činnosť na mestskom hrade smeruje k posilneniu jeho obranyschopnosti dobudovaním systému bášť a murovaných hradieb. V účtovných knihách mesta sa v roku 1479 uvádzajú výdavky na Farskú (Andrejovu), Banícku a Pisársku (Gallovu) baštu, po ktorých nasledovala výstavba Mühlsteinovej bašty. Zároveň bol prestavaný a rozšírený vstup do hradu. Ruší sa prechodový charakter pôvodnej veže, ktorá bola obostavaná a prevýšená. Komunikačnú funkciu preberá priľahlý dvojpriestorový trojpodlažný objekt, na prízemí s vonkajším portálom s ústupkom pre padací most a vnútorným s drážkou pre padaciu mrežu. Architektonické detaily sa vyznačujú neskorogotickým tvaroslovím — okná so stredným križom majú torčované pätky, sedlové portály sú jednoduché so skosenou hranou alebo zložitejšou profiláciou hruškovitého tvaru. Vo vyšších podlažiach veže boli osadené lomené okná, na rytine z 2. pol. 19. storočia (Myszkovský) ešte so zachovanými kružbami a strednými prútmí.

Neskorobarokové úpravy závažne narušili fortifikačný ráz objektov, v najmenšej miere sa prestavby dotkli severovýchodnej fasády pri veži. Nad portálom do interiéru mestského hradu boli sondážnym výskumom zistené dva kamenné prahy v sekundárnej polohe, v ich úrovni tri lôžka po nosných trámoch ochodze. Portály sprístupňovali vonkajším dreveným schodišťom podlažie nad prejazdom. V takmer intaktnej podobe sa zachovali otvory 2. poschodia s dvoma portálmi na ochodzu, potvrdenú náleziť lôžok trámov v pomerne pravidelnom odstupe vo vzdialenosti 130—170 cm, veľkosti cca 17×27×28 cm. Na východné nárožie nadväzoval hradobný múr, spájajúci k Praetoriu, dosahoval výšku cca 12 m. Počas archeologického prieskumu v roku 1973 boli severozápadne od veže zistené základy hradobného múru smerom k Farskej bašte. Múr o hrúbke 1,45 m sa primárne viazal k murivu veže vo vzdialenosti 4,6 m od severného nárožia.⁵ Na ochodzu popri tomto úseku hradieb ústil do severozápadnej fasády veže jednoduchý kamenný portál, osadený v úrovni 3. podlažia.

Nárožia boli previazané veľkými opracovanými kamennými kvádrmi (okrem nárožia pri napojení hradieb k Praetoriu). Mezi 3. a 4. podlažím veže sa vo fragmentoch zachoval úsek kordónovej rímsy a zosekaná rímsa pod neskorogotickou korunou muriva. K neskorogotickej fáze sa viaže nález tmavočervenej monochromie sedlového portálu do 1. poschodia veže. Výtvarnú výzdobu fasád dokumentuje kvádrovanie na veži pod kordónovou rímsou, ktoré je spracované technológiou hrubo nahodenej omietky s vtlačanými linkami. Jeho analógiou je výzdoba Matejovho domu z rovnakého časového obdobia (prírodný tón omietky s bielym linkovaním kvádrov), ako aj riešenie fasád neskorogotického dvorového krídla bývalého farského dvora, situovaného severozápadne od hradného areálu (prírodný tón omietky s červenou monochromiou kvádrovania).

Opevňovacie práce na mestskom hrade boli zavŕšené dostavbou barbakánu, spojeného so staršou vstupnou časťou hradobným múrom, dosahujúcim výšku cca 9 m od dnešnej úrovne terénu v exteriéri. Drevený most cez priekopu viedol ku dvom portálom — pre peších a pre vozy. Prízemie barbakánu bolo smerom do nádvorja odľahčené, otvorené troma oblúkmi na 8bokých pilieroch, po stranách zakotvených do hradobných múrov. Stredná uzavretá miestnosť 1. po-

Obr. 5. Mestský hrad v Banskej Bystrici, vstupná časť s barbakánom, prízemie juhozápadnej fasády veže. Nález ostenia portálu s fragmentárne zachovalým prekladom, 1./2. 14. storočia. Foto E. Fillová.

Obr. 6. Mestský hrad v Banskej Bystrici, vstupná časť s barbakánom, severovýchodná fasáda objektov pri veži po sondáži. Foto E. Fillová.

schodia bola prechodná do príľahlých priestorov, chránených drevenou konštrukciou so vstupmi na ochodze k starším objektom. V dôsledku mladších prestavieb boli zničené nálezové možnosti pôvodných otvorov a strielní — neporušené sa zachovali len tri smolné nosy na čelnej fasáde barbakánu a jedna kľúčová strielňa na prízemí západnej fasády. Počas archeologického prieskumu nádvorja (Vallašek 1985) bola zistená pôvodná úroveň dlažby v hĺbke 80 cm pod dnešným terénom.

Dostavbu mestského hradu možno podľa údajov v účtovných knihách ohraničiť rokom 1512.⁶ Počas povstania v rokoch 1525—1526 baníci vypálili farský dvor, z hradu odtiahli delá, no nepodarilo sa im ho obsadiť.⁷ Po požiari v roku 1527 bola obnovovaná zvonica, potom znova v rokoch 1543, 1566 a 1608.⁸ V Belanského vizitácii z roku 1849 sa uvádza, že v objekte pri veži bola umiestnená fara. Vo veži bol služobný byt kapitána zámku (do roku 1670), v archívnych prameňoch sa spomína aj podzemné väzenie (carceres subterraneos — pravdepodobne v suteréne veže), neskôr premiestnené do priestoru na prízemí vedľa prejazdu (Protocol praetoriale, 5. 12. 1780). V roku 1587 bol staviteľom Boženikom postavený strážny domček pri veži.⁹ Rozsiahle úpravy hradu po požiari mesta v roku 1761 boli podmienené stratou fortifikačného významu a postupnou zmenou funkcie — nový trakt medzi barbakánom a hornou vstupnou časťou mal slúžiť ako sklad soli (Protocol praetoriale, 29. 11. 1808). Pevnostný uzavretý charakter mestského hradu sa mení zasypaním vodnej priekopy, odstránením hradobných múrov z južnej a západnej strany, v roku 1947 asanáciou Mühlsteinovej bašty so zvyškom hradieb smerom k Praetoriu.

Poznámky

- 1 Perokresba je vlepená medzi ďalšie dva originály, zachovaná len jej pravá časť. Kresbu našiel A. Piffel v roku 1949.
- 2 Názor „fortalicium“ sa uvádza v dohode o prímerí medzi Novohradskou a Hontianskou župou a kapitánmi banských miest pod správou kráľovnej „Alžbety“. Mestský archív Kremnica, f. 18/1 NL.
- 3 MBB—9/2—S, 6. december 1459.
C. Matulay, Mesto Banská Bystrica, Katalóg administratívnych a súdnych písomností (1020) 1255—1536, č. 237.
- 4 Richtár a rada mesta žiadajú kráľa Vladislava II. o znovupotvrdenie privilégií, pretože celý archív, uložený vo veži farského kostola zhorel pri požiari roku 1500. V bode 12 sa uvádza požiadavka — „Každý poddaný musí na príkaz banskobystrického richtára alebo zámockého kapitána doviezť na zámok ročne 3 fúry dreva a čistiť zámockú priekopu.“
MBB-277/57.b, prvý koncept; MBB-15/37, druhý koncept C. Matulay, c. d. č. 331.
Táto požiadavka sa objavuje znovu v roku 1516 (C. Matulay, c. d. č. 426) a v žiadosti z roku 1524 (C. Matulay, c. d. č. 589).
- 5 G. Balaša, Banská Bystrica, hradný areál — archeologický výskum, 1973 (nálezová správa v archíve KÚŠPSOP Banská Bystrica).
- 6 A. Avenárius, Banská Bystrica, mestský hrad, historický výskum, 1975, s. 6 (rkp. v archíve ŠÚPS Bratislava).
- 7 P. Ratkoš, Povstanie baníkov na Slovensku, Bratislava 1963, s. 232.
- 8 A. Avenarius, c. d. s. 8—9.
- 9 A. Filip, O banskobystrických cirkevných a svetských staviteľských pamiatkach, Banská Bystrica 1938, s. 11 (rkp. v archíve KÚŠPSOP Banská Bystrica).

Literatúra

- Avenárius, A.: Banská Bystrica, mestský hrad, historický výskum, 1975, rkp. v archíve ŠÚPS Bratislava.
- Avenárius, A.: Banskobystrický hrad vo vzťahu k mestu, In: Pamiatky a príroda VIII, č. 5, s. 19—21.
- Bel, M.: Notitia Hungariae novae historico geografica I—IV, Viena Austriae 1735—1742.
- Filip, A.: O banskobystrických cirkevných a svetských staviteľských pamiatkach, Banská Bystrica 1938, rkp. v archíve KÚŠPSOP Banská Bystrica.
- Fillová, E.: MPR Banská Bystrica, mestský hrad — vstupná časť s barbakánom, pamiatkový výskum, 1985 (elaborát v archíve PÚK Bratislava a KÚŠPSOP Banská Bystrica).
- Ipolyi, A.: Beszterczebánya városa műveltség-történeti vázlata, Budapest 1874.
- Ipolyi, A.: A beszterczebánya egyházi műemlékek története es helyreállítása, Budapest 1878.
- Ipolyi, A.: Geschichte der Stadt Neusohl, Wien 1878.
- Izakovičová, M.—Križanová, E.—Fiala, A.: Slovenské hrady a kaštiele, Bratislava 1967.
- Jurkovich, E.: Beszterczebánya multjából, Tárcagűjtemény 1—2, Banská Bystrica 1901—1908.
- Jurkovich, E.: Beszterczebánya szabad királyi város monografiája, Banská Bystrica 1909, rkp. v ŠOA Banská Bystrica.
- Kodoňová, M.—Vallašek, A.: Banská Bystrica, mestský hrad — niekoľko poznámok k histórii jeho opevnenia, In: Pamiatky a príroda XVI, č. 2, 1985, s. 8—13.
- Kodoňová, M.—Vallašek, A.: Banská Bystrica — mestský hrad, NKP, výskum umelecko-historický a archeologický, 1982, kostol sv. Kríža, tzv. slovenský, a Pisárska (Galova) bašta (elaborát v archíve KÚŠPSOP Banská Bystrica).
- Leixner, A.: Zisťovací prieskum častí priečelí v južnej časti areálu mestskej citadely v Banskej Bystrici, 1974 (elaborát v archíve KÚŠPSOP Banská Bystrica).
- Matulay, C.: Mesto Banská Bystrica, katalóg administratívnych a súdnych písomností (1020) 1255—1536, I—II, Bratislava 1980.
- Mencl, V.: Středověká architektura na Slovensku, Praha—Prešov 1937.
- Mencl, V.: Středověká města na Slovensku, Bratislava 1938.
- Myszkovský, V.: A beszterczebánya vár, Vasárnapi Újság 1869, č. 31.
- Piffel, A.: Dve kapitoly z banskobystrickej renesancie, In: Zborník prác k 700. výročiu založenia mesta, Martin 1955, s. 75—83.
- Pisoň, Š.: Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku, Martin 1983.
- Pušárová-Kovačovičová, B.: Stavebné pamiatky mesta, in: Zborník prác..., s. 67—74.
- Ratkoš, P.: Dokumenty k baníckemu povstaniu na Slovensku (1525—1526), Bratislava 1957.
- Ratkoš, P.: K topografiil Banskej Bystrice v čase baníckeho povstania v rokoch 1525—1526, In: Historické štúdie IX, 1964, s. 103—119.
- Sura, M.: Banská Bystrica, Bratislava 1982.
- Sura, M. a kol.: Komplexný zisťovací reštaurátorský prieskum, farský kostol, Banská Bystrica, 1987 (elaborát v archíve ŠRA Bratislava a KÚŠPSOP Banská Bystrica).

Zusammenfassung

Ergebnisse der Denkmaluntersuchung des Eingangsteils des Burgareals mit Barbakan in Banská Bystrica

Das Burgareal in Banská Bystrica gehört in die Gruppe der Stadtburgen. Die ursprüngliche Kultfunktion der Ortschaft bestimmte der St.-Michaelis-Karner mit der Pfarrkirche von MariäHimmelfahrt, derer Analogie die Sakralbauten der Burgen in Kremnica und Banská Štiavnica darstellen. Bestandteile der Burg in Banská Bystrica

waren das Rathaus, die Kirche des Heiligen Kreuzes, die sog. Slowakische Kirche und das Matthiashaus. Zum Ende des 15. Jahrhunderts wurden gemauerte Burgmauern mit der Pfarr-, Bergmanns-, Schreiber- und Mühlsteinbastei gebaut. Zum Gegenstand der Sondierung wurde der Eingangsteil mit dem Barbakan, dessen Entstehung erst in das 15. Jahrhundert datiert worden war. Der Fund eines Fragments des Portalgewändes verschiebt die Turmdatierung in die Mitte des 14. Jahrhunderts, die Portalform zeugt von der Existenz eines Wassergrabens. Nach dem Jahre 1479 verschwindet der Übergangscharakter des Turms und die neue Überfahrt entsteht im anliegenden Objekt mit dem Eingangsportal und der Fallbrücke über dem Graben. Das Eingangsobjekt war durch die Burgmauern mit Umgängen mit der Pfarrbastei und dem Praetorium verbunden. Die Befestigungsarbeiten wurden mit dem Zubau des Barbakans am Anfang des 16. Jahrhunderts beendet. Die Spätbarockumbauten veränderten deutlich das Aussehen der Objekte, nach dem Brand im Jahre 1761 wurde der Wassergraben zugeschüttet, die Burgmauern an der Süd- und Westseite abgerissen und im Jahre 1947 die Mühlsteinbastei assaniert.

Bildlegenden:

- Abb. 1. Stadtburg in Banská Bystrica. 1 — Pfarrkirche von Mariähimmelfahrt, 2 — die Kirche des Heiligen Kreuzes, sog. Slowakische Kirche, 3 — Matthiashaus, 4 — Praetorium, 5 — Barbakan, 6 — Turm mit Eingangsobjekten, 7 — Wache bei dem Turm, die in der 20er Jahren assaniert wurde, 8 — Pfarrbastei (Andreasbastei), 9 — Bergmannsbastei, 10 — Schreiberbastei (Gallbastei), 11 — Mühlsteinbastei, die im Jahre 1947 assaniert wurde, 12 — Pfarrhof außerhalb des Burgareals. Zeichnung: L. Fillová.
- Abb. 2. Stadtburg in Banská Bystrica, Luftansicht aus dem Jahre 1945 mit der noch erhaltenen Mühlsteinbastei. Archiv des Sozialistischen Jugendverbandes in Banská Bystrica.
- Abb. 3. Stadtburg in Banská Bystrica, Eingangsteil mit Barbakan, Grundriß des Erdgeschosses. Analyse der Stilentwicklung des Objekts. Zeichnung L. Fillová.
- Abb. 4. Stadtburg in Banská Bystrica, Eingangsteil mit Barbakan, Grundriß des Geschosses. Analyse der Stilentwicklung des Objekts. Zeichnung: L. Fillová.
- Abb. 5. Stadtburg in Banská Bystrica, Eingangsteil mit Barbakan, Erdgeschoß der Südwestfassade des Turms. Fund des Portalgewändes mit fragmentarisch erhaltenem Sturzträger, Mitte des 14. Jahrhundert. Photo: L. Fillová.
- Abb. 6. Stadtburg in Banská Bystrica, Eingangsteil mit Barbakan, Nordwestfassade der Objekte bei dem Turm nach der Sondierung. Photo: L. Fillová.